

Duizend- en miljoenpoten uit Noordoost-Nederland: aanvullende faunistische gegevens (Chilopoda & Diplopoda)

door

C. A. W. JEEKEL

Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Amsterdam

ABSTRACT. — Centipedes and Millipedes from the north-eastern Netherlands: additional faunistic data. — New records of Centipedes and Millipedes from the four north-eastern provinces (Friesland, Groningen, Drenthe and Overijssel) of the Netherlands are presented.

Na de afronding van de voorlopige faunistische exploratie van Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel (Jeekel, 1970, 1974, 1975) werden, ter wille van een uitbreiding van de documentatie van de verspreiding der beide diergroepen in de genoemde provincies, wederom enige excursies gemaakt. Een korte verzameltocht viel in het begin van september 1973 en betrof hoofdzakelijk Friesland en Drenthe. Een tweede reis door alle vier provincies had plaats in eind april en begin mei 1977. Beide excursies leverden in totaal 62 vindplaatsen op, voor het overgrote deel uit nog niet eerder bezochte 10×10 km² vakken van het U.T.M. raster. De resultaten worden hieronder vastgelegd, waarbij tevens nader wordt ingegaan op het zich aftekenende beeld van de verspreiding der soorten in het noordoosten van het land.

In de hierna volgende lijst zijn achter de vindplaatsen de codenummers van de U.T.M. vakken vermeld. Bovendien heeft iedere vindplaats een volgnummer gekregen, ter bekorting van de opgevoerde soortenlijsten.

LIJST VAN VINDPLAATSEN

Friesland: Staveren, hoge populieren langs water, rietkraag, weinig strooisel, zandgrond, 26.IV.1977 (FU 56) (1); Holle Poarte, Makkum, Gem. Wonseradeel, strand met wilgenopslag, zandgrond, deels veenachtige grond, weinig strooisel, 26.IV.1977 (FU 58) (2); Koudum, Gem. Hemelumer Oldeferd, wegrand met oude loofbomen en struiken, veenachtige grond, strooisel, 26.IV.1977 (FU 66) (3); Workum, Stadspark, loofbos, kleigrond, geen strooisel, 26.IV.1977 (FU 67) (4); Dijksterburen, Gem. Wonseradeel, achter zeedijk, grasland met puin, zandgrond, 8.IX.1973 (FU 68) (5); Makkum, Gem. Wonseradeel, weiland, enig puin, kleigrond, 26.IV.1977 (FU 68) (6); Jutrijp, Gem. Wymbritseradeel, moerassig weiland met elzenopslag, riet, veengrond, 26.IV.1977 (FU 77) (7); Idskenhuisen, Gem. Doniawerstal, eiken-berkenbos, veenachtige zandgrond, 26.IV.1977 (FU 86) (8); Haulsterbossen, Gem. Haskerland, eiken-berkenbos, strooisel, zandgrond, 27.IV.1977 (FU 87) (9); Rauwerd, Gem. Rauwerdhem, Jongema State, oud loofbos, strooisel, kleigrond, 8.IX.1973 (FU 88) (10); Akkrum, Gem. Utingeradeel, dijk met oude populieren en struiken, onder stammen, veenachtige grond, 27.IV.1977 (FU 88) (11); Mantgum, Gem. Baarderadeel, wegrand tussen akkers met bomen en struiken, kleigrond, geen strooisel, 28.IV.1977 (FU 89) (12); Sintjohannesgaaster Hoogedijk, Gem. Haskerland, elzen-berkenbos, zeer vochtige veengrond, 27.IV.1977 (FU 96) (13); Botmeer, Goëngahuizen, Gem. Smallingerland, vlier- en wilgestruiken, veenmoeras, 27.IV.1977 (FU 98) (14); Wartena State, Cornjum, Gem. Leeuwarderadeel, oud loofbos, kleigrond, geen strooisel, 28.IV.1977 (FU 80) (15); Oldeberkoop, Gem. Ooststellingwerf, Koepelbos, gemengd loofbos, 10.IX.1973 (LD 06) (16); Lindevallei bij Peperga, Gem. Weststellingwerf, elzenbroekbos, 10.IX.1973 (LD 06) (17); Oudehorne, Gem. Heerenveen, Oude Groningerbosjes, hakhout, 10.IX.1973 (LD 07) (18); Groenewoud bij Harkema, Gem. Achtkarspelen, houtwal (eiken, berken) tussen weiland, veenachtige grond op zand, strooisel, 27.IV.1977 (LD 09) (19); Ontwijk, Donkerbroek, Gem. Ooststellingwerf, gemengd bos met hulst, dikke strooisellaag, 28.IV.1977 (LD 17) (20); Makkinga, Gem. Ooststellingwerf, oud eikenhakhoutbos, zand, strooisel, 29.IV.1977 (LD 17) (21); Oud Bakkeveen, Gem. Opsterland, gemengd hakhout, 9.IX.1973 (LD 18) (22); Appelscha, Gem. Ooststellingwerf, bij recreatieterrein De Roggeberg, gemengd bos (eik, den, berk, Amerikaanse eik), deels met hei-

de, zandgrond, strooisel, 29.IV.1977 (LD 26) (23); Fogelsanghstate, Veenklooster, Gem. Kollumerland en Nieuw-Kruisland, oud loofbos, venige zandgrond, 27.IV.1977 (LE 00) (24).

Groningen: Jonkersvaart, Gem. Marum, eiken-berkenbos, zandgrond, dikke stooisellaag, 28.IV.1977 (LD 19) (25); Oldekerk, elzen-wilgen moeras, veengrond, weinig strooisel, 2.V.1977 (LD 29) (26); Westerbroek, Gem. Hoogezand-Sappemeer, loofbos, veenachtige zandgrond, 3.V.1977 (LD 49) (27); Fraeijlemaborg, Gem. Slochteren, oud loofbos, park, zandgrond, strooisel, 3.V.1977 (LD 59) (28); Ennemaborgh, Gem. Midwolda, oud loofbos, veenachtige grond op leem, strooisel, 3.V.1977 (LD 69) (29); Bellingwolde, Gem. Bellingwedde, populierenbos, veenachtige grond, weinig strooisel, 3.V.1977 (LD 78) (30); Eibertsburen, bij Stroobos, Gem. Grootegast, populierenbos met struikondergroei, vette kleiachtige grond, weinig strooisel, 28.IV.1977 (LE 10) (31); Wehe-Den Hoorn, Gem. Leens, ruderaalterrein met wilgenopslag, kleigrond, weinig strooisel, 2.V.1977 (LE 21) (32).

Drenthe: De Havelterberg, Gem. Havelte, oude eikenwal, zandgrond, strooisel, 29.IV.1977 (LD 15) (34); Wateren, Gem. Diever, eiken-berkenbos, zandgrond, veel strooisel, 29.IV.1977 (LD 16) (35); Echten, Gem. Ruinen, oud loofbos, zandgrond, strooisel, veel stammen, 30.IV.1977 (LD 24) (36); Anholt, Gem. Ruinen, gemengd bos, (den, eik, berk), zandgrond, veel rotte stammen, 29.IV.1977 (LD 25) (37); Zuid Hijkerzand, Oranje, Gem. Beilen, eiken-berkenbos langs heiderand, zandgrond, weinig strooisel, 30.IV.1977 (LD 26) (38); Veenhuizen, Gem. Norg, vochtig loofbos, strooisel, 9.IX.1973 (LD 27) (39); Norgerholt, Gem. Norg, oud loofbos, strooisel, 9.IX.1973 (LD 28) (40); Steenbergen, Gem. Roden, eikenwal met berkenopslag, heide, leemachtige grond, veel strooisel, bosturf, 2.V.1977 (LD 28) (41); Nietap, De Maatlanden, Gem. Roden, gemengd hakhout, 9.IX.1973 (LD 29) (42); Kerkenveld, Gem. Zuidwolde, hakhoutbos (eik, etc.), zandgrond, bosturf, strooisel, 30.IV.1977 (LD 33) (43); Hollandscheveld, Gem. Hoogeveen, oud eikenbos met veel struikondergroei, zandgrond, bosturf, strooisel, 30.IV.1977 (LD 34) (44); Assen, Asserbos, oud loofbos, veel strooisel, veenachtige zandgrond, 4.V.1977 (LD 37) (45); Pelincksbos, Witten, Gem. Assen, eiken-berkenbos met dennen, dikke stooisellaag, zandgrond, 4.V.1977 (LD 37) (46); Zuidlaren, oud gemengd bos (dennen, eiken, etc.), veel strooisel, zandgrond, 4.V.1977 (LD 48) (47); Zuidlaarderveen, Gem. Zuidlaren, wegkant met opslag van jong loofhout tussen akkers, zandgrond, 4.V.1977 (LD 48) (48); Schoonebeek, bij spoorlijn, eiken-berkenbosje, veel strooisel, zandgrond, 30.IV.1977 (LD 53) (49); Sleen, eikenbosje op zandverstuiving, veel strooisel, deels ruderaal, zandgrond, 30.IV.1977 (LD 54) (50); Nieuw-Amsterdam, Gem. Emmen, hakhout perceel (berken, etc.), venige zandgrond, strooisel, enig puin, 6.V.1977 (LD 54) (51); Bareveld, Gem. Gieten, esdoornbosje, venige zandgrond, weinig strooisel, 4.V.1977 (LD 57) (52); Weiteveen, Gem. Schoonebeek, wegrand met berkenopslag, veengrond, 6.V.1977 (LD 63) (53); Emmer-Compascuum, Gem. Emmen, grazige wegrand met struiken langs slootkant, tussen akkers, zandgrond, enig puin, 6.V.1977 (LD 64) (54); Barger-Oosterveen, Gem. Emmen, wegkant met jong loofbos, zandgrond, veel turfafval, 6.V.1977 (LD 64) (55).

Overijssel: N.O. Polder, Kuinderbos, bij Schoterzijk, essenbos, 10.IX.1973 (FU 85) (56); Okkenbroek, Gem. Diepenveen, gemengd bos (beuken, dennen), dikke stooisellaag, zandgrond, 6.V.1977 (LC 19) (57); Luttenberg, Gem. Raalte, gemengd bos (dennen, eiken), dikke stooisellaag, grof zand, 6.V.1977 (LD 20) (58); Hooge-Hexel, Gem. Wierden, gemengd bos (eiken, dennen), plaatselijk strooisel, met heide, lemig zand, 5.V.1977 (LD 30) (59); Oud Bergentheim, Gem. Hardenberg, oude eikenwal, strooisel, bosturf, zand, 5.V.1977 (LD 32) (60); Achterin, Gem. Hardenberg, smalle bosstrook (eiken, berken), zandgrond, dikke stooisellaag, 5.V.1977 (LD 42) (61); Gramsbergen, oud loofbos, zand, dikke stooisellaag, 5.V.1977 (LD 43) (62).

SOORTENLIJST

In totaal werden van Chilopoda en Diplopoda elk 13 soorten verzameld waarvan hieronder de lijsten met vindplaatsnummers volgen.

CHILOPODA

Cryptops hortensis (Donovan). 33 vindplaatsen: Fr.: 3, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 22, 24; Gr.: 25, 28, 32; Dr.: 34, 36, 37, 40, 41, 46, 47, 49, 51, 53, 54, 55; Ov.: 57, 58, 59, 60, 61, 62.

- Haplophilus subterraneus* (Shaw). 3 vindplaatsen: Gr.: 27, 28, 29.
Schendyla nemorensis C. L. Koch. 25 vindplaatsen: Fr.: 3, 4, 10, 13, 18; Gr.: 28, 29, 33; Dr.: 34, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 47, 51, 54, 55; Ov.: 57, 58, 60, 62.
Strigamia crassipes (C. L. Koch). 2 vindplaatsen: Fr.: 16; Gr.: 26.
Necrophlaeophagus flavus (De Geer). 8 vindplaatsen: Fr.: 2, 3, 10, 11, 19; Gr.: 32, 33; Dr.: 51.
Gepophilus insculptus Attems. 6 vindplaatsen: Fr.: 20; Gr.: 27, 28, 29, 32; Dr.: 45.
Brachygeophilus truncorum (Bergsoe & Meinert). 27 vindplaatsen: Fr.: 3, 8, 9, 18, 19, 20, 21; Gr.: 25, 27, 28, 29; Dr.: 35, 36, 37, 40, 42, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 55; Ov.: 58, 59, 60, 61.
Lithobius forficatus (Linnaeus). 54 vindplaatsen: Fr.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24; Gr.: 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33; Dr.: 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55; Ov.: 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62.
Lithobius melanops Newport. 6 vindplaatsen: Fr.: 1, 10; Gr.: 29; Dr.: 39, 42, 46.
Lithobius erythrocephalus C. L. Koch. 2 vindplaatsen: Dr.: 38; Ov.: 61.
Lithobius calcaratus C. L. Koch. 3 vindplaatsen: Fr.: 23; Dr.: 34, 42.
Lithobius crassipes L. Koch. 33 vindplaatsen: Fr.: 9, 11, 13, 16, 19, 20, 21, 22, 24; Gr.: 25, 26, 27, 28, 29, 30; Dr.: 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52; Ov.: 57, 60, 62.
Lithobius microps Meinert. 7 vindplaatsen: Fr.: 2, 3, 11; Gr.: 29, 31, 32; Dr.: 50.

DIPLOPODA

- Brachydesmus superus* Latzel. 4 vindplaatsen: Fr.: 2, 6; Gr.: 30, 31.
Polydesmus denticulatus C. L. Koch. 30 vindplaatsen: Fr.: 3, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 24; Gr.: 25, 26, 28, 29; Dr.: 34, 35, 36, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 55; Ov.: 56, 59, 61.
Craspedosoma rawlinsii Leach. 14 vindplaatsen: Fr.: 9, 17, 21, 23, 24; Gr.: 28; Dr.: 34, 36, 37, 41, 50; Ov.: 56, 59, 61.
Nemasoma varicorne C. L. Koch. 3 vindplaatsen: Fr.: 10; Gr.: 27; Dr.: 45.
Proteroiulus fuscus (Am Stein). 33 vindplaatsen: Fr.: 2, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; Gr.: 25, 27, 28, 29; Dr.: 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 53, 55; Ov.: 58, 60, 61.
Nopoiulus venustus (Meinert). 1 vindplaats: Gr.: 29.
Blaniulus guttulatus (Fabricius). 4 vindplaatsen: Gr.: 27, 29, 32, 33.
Cylindroiulus coeruleocinctus (Wood). 5 vindplaatsen: Fr.: 3, 4, 10, 12; Gr.: 28.
Cylindroiulus punctatus (Leach). 46 vindplaatsen: Fr.: 3, 5, 9, 10, 12, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; Gr.: 25, 27, 28, 29, 32, 33; Dr.: 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55; Ov.: 57, 58, 59, 60, 61, 62.
Cylindroiulus latestriatus (Curtis). 3 vindplaatsen: Dr.: 45, 51, 54.
Cylindroiulus nitidus (Verhoeff). 2 vindplaatsen: Fr.: 10, 15.
Julus scandinavus Latzel. 28 vindplaatsen: Fr.: 3, 6, 10, 12, 15, 19, 20, 23, 24; Gr.: 25, 27, 29, 30, 32, 33; Dr.: 34, 39, 40, 41, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 52; Ov.: 59, 61.
Brachyiulus pusillus (Leach). 1 vindplaats: Fr.: 2.

Hoewel de thans bekende fauna van de vier provincies nog tal van hiaten zal blijken te vertonen, is als resultaat van de laatste excursies wel een veel evenwichtiger beeld verkregen. Dit moge blijken uit het tabellarisch overzicht van de thans bekende soorten.

In totaal zijn thans 23 Chilopoda (Nederland: 39 soorten) en 19 Diplopoda (Nederland: 46 soorten) bekend. Daarvan heeft Overijssel de meeste, vooral omdat in Twente nog enkele zuid-oostelijke soorten voorkomen (*Lith. dentatus*, *Glom. marginata*, *Chrom. projectus*, *Tach. niger*) die zeer waarschijnlijk niet verder in noordwestelijke richting zijn doorgedrongen. Bovendien komen in het plessengebied van noordwest Overijssel enkele soorten voor (*Pach. ferrugineum*, *Geph. proximus*, *Lith. curtipes*, *Micr. laeticollis*) die mogelijk nog in overeenkomstige biotopen in Friesland gevonden kunnen worden, maar waarvan men mag aannemen dat zij niet in Groningen en Drenthe te vinden zullen zijn. Tussen Friesland en Groningen zal overigens faunistisch weinig verschil blijken te bestaan, daar de beide provincies een vrijwel gelijke variatie van biotopen vertonen. Drenthe zal uiteindelijk wel de armste fauna blijken te hebben, een tendens die zich bij de Diplopoda reeds begint af te tekenen, omdat daar een grote mate van uniformiteit in het milieu heerst.

CHILOPODA	Fr.	Gr.	Dr.	Ov.	DIPLOPODA	Fr.	Gr.	Dr.	Ov.
Cryptops hortensis	+	+	+	+	Glomeris marginata	-	-	-	+
- parisi	-	-	-	+	Brachydesmus superus	+	+	-	-
Schendyla nemorensis	+	+	+	+	Polydesmus denticulatus	+	+	+	+
Haplophilus subterraneus	-	+	-	-	Craspedosoma rawlinsii	+	+	+	+
Strigamia acuminata	+	-	-	+	Nemasoma varicorne	+	+	+	+
- crassipes	+	+	-	-	Nopoiulus venustus	-	+	-	-
- maritima	+	-	-	-	Proteroiulus fuscus	+	+	+	+
Pachymerium ferrugineum	-	-	-	+	Blaniulus guttulatus	+	+	-	-
Necrophlaeophagus flavus	+	+	+	-	Cylindroiulus vulnerarius	+	-	-	-
Geophilus insculptus	+	+	+	-	- coeruleocinctus	+	+	-	+
- proximus	-	-	-	+	- punctatus	+	+	+	+
Brachygeophilus truncorum	+	+	+	+	- latestriatus	-	+	+	+
Lithobius forficatus	+	+	+	+	- nitidus	+	-	-	+
- dentatus	-	-	-	+	Julus scandinavus	+	+	+	+
- melanops	+	+	+	+	Microiulus laeticollis	-	-	-	+
- aulacopus	-	-	+	+	Brachyiulus pusillus	+	-	-	-
- calcaratus	+	-	+	+	Chromatoiulus projectus	-	-	-	+
- pelidnus	-	-	+	+	Ommatoiulus sabulosus	-	-	-	+
- erythrocephalus	-	+	+	+	Tachypodoiulus niger	-	-	-	+
- crassipes	+	+	+	+					
- curtipes	-	-	-	+					
- microps	+	+	+	+					
Lamyctes fulvicornis	+	-	-	-					
Totaal aantal soorten	14	12	13	17		12	11	7	14

Overzicht van de in de vier noordoostelijke provincies gevonden Chilopoda en Diplopoda

Voor een inzicht in het verspreidingspatroon der soorten in het gehele land moge verwezen worden naar de desbetreffende, kortgeleden samengestelde atlanten (Jeekel, 1977, 1978).

LITERATUUR

- Jeekel, C. A. W., 1970. Duizend- en miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Friesland. *Ent. Ber., Amst.* 30: 5-7.
- , 1974. Duizend- en miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Overijssel. *Ent. Ber., Amst.* 34: 36-39.
- , 1975. Duizend- en miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Drenthe en Oost-Groningen. *Ent. Ber., Amst.* 35: 39-42.
- , 1977. Voorlopige atlas van de verspreiding der Nederlandse duizendpoten (Chilopoda). *Versl. techn. Gegev. Inst. Tax. Zoöl.* 13: 1-55.
- , 1978. Voorlopige atlas van de verspreiding der Nederlandse miljoenpoten. (Diplopoda) *Versl. techn. Gegev. Inst. Tax. Zoöl.* 15: 1-68.

Plantage Middenlaan 53, 1018 DC Amsterdam.

MALICKY, H., ENTOMOLOGIE IN ÖSTERREICH. 52 pp. Beilage zum Rundschreiben nr. 10 van de Österreichische Entomologische Gesellschaft. 1978. Voor leden van de Ö. E. G. gratis, prijs voor anderen S. 150. Te bestellen bij de Geschäftsstelle, Dorngasse 1, 3293 Lunz, Österreich.

Deze publicatie geeft een overzicht van alles wat in Oostenrijk met entomologie in de ruimste zin te maken heeft, met uitzondering van namen en adressen van handelaren. Men vindt er een opsomming in van alle musea waarin zich entomologische collecties bevinden, instituten waarin ook de entomologie beoefend wordt, namen en adressen van verenigingen en tijdschriften, en een lange lijst van personen, die op entomologisch gebied werkzaam zijn, hetzij beroepshalve, hetzij als amateur, met opgave van hun specialisme. Enkele tabellarische overzichten besluiten de tekst. Een onmisbare vraagbaak dus voor wie gegevens uit Oostenrijk nodig heeft. — B. J. Lempke.